

kritika, již je Karásek stoupencem, má v díle hledat rysy výlučné, neobvyklé, negující normální funkce a praktiky soudobé společnosti. Kritik Karásek bojoval proti tendenčnosti umění, proti realismu a historismu. Své kritiky shrnoval do souborů, jejichž název vždy zdůrazňuje ústřední myšlenky knihy – *Renesanční touhy v umění* (1902), *Umění jako kritika života* (1906), *Chimérické výpravy* (1905), *Tvůrcové a epigoni* (1927) aj.

Jednostrannost teoretických názorů je často dána autorovým sklonem k provokativně znějící formulaci. Konkrétní kritická tvorba je převážně těchto jednostranností prosta a dokazuje Karáskův jemný smysl zejména pro moderní tvorbu. Z cizích autorů Karásek objevoval díla W. Whitmanna, H. Ibsena, St. Przybyszewského, S. Mallarméa, M. Maeterlincka aj., z českých autorů si vybíral pro svou kritiku práce J. Nerudy, J. Zeyera a zejména tvorbu generačních vrstevníků (soubor kritik *Impresionisté a ironikové*, 1903).

František Matouš Klácel

/ 1808 - 1882 /

Katolický řádový kněz, který byl po celý život v konfliktu s církevní mocí. Jeho poezie, novinářská činnost v období revoluce r. 1848 i filozofické a pedagogické spisy jsou různými projevy jeho snahy o společenskou nápravu.

Pocházel z chudé řemeslnické rodiny, narodil se v České Třebové 7. 4. 1808. Pro mimořádné nadání se dostal na gymnázium do Litomyšle, kde vystudoval i filozofii. Pak vstoupil do augustiniánského kláštera v Brně; po bohosloveckých studiích se stal profesorem na tamním filozofickém ústavě (1835). Po devíti letech byl pro své svobodomyšlné názory (jimiž mj. navazoval na myšlenky B. Bolzana) zbaven profesury a přinucen vrátit se do kláštera. V r. 1848 redigoval časopis *Týdeník*, později (do r. 1851) *Moravské noviny*, jimiž chtěl působit obdobně jako Havlíček v Čechách. Za obnovené reakce žil znovu v klášteře, soukromě vyučoval a literárně pracoval, trpěl však politickými poměry. V r. 1869 odjel do Ameriky, kde se těžce živil jako redaktor českých časopisů, překladatel a vychovatel. Zemřel 17. 3. 1882 v Belle Plaine (USA).

Náhodnou shodou okolností vyšla první Klácelova básnická sbírka, *Lyrické básně* (1836), téměř současně s Máchovým Májem. Klácel, básník filozofických a společenských úvah, radikálního vlastenectví a slovanství, nevynikal uměleckou dovedností. Neobratnost jeho veršů byla stupňována nutností, aby výzvy k boji za svobodu, opěvování husitství, odkazy na příklad Francouzské revoluce a proticarského povstání Poláků byly zaha-

leny do jinotajů. Ideovému obsahu básní však čtenáři zřejmě porozuměli, jak nasvědčuje nadšené přijetí jeho poezie v českých zemích i mezi studenty na Slovensku. Báseň *Ferina Lišák* (1845), volné zpracování Goethova eposu, skrývala v příbězích z říše zvířat satirickou kritiku nespravedlivě uspořádané společnosti a metternichovského režimu. Podobný ráz a smysl měl Klácelův prozaický výbor z indických didaktických příběhů o zvířatech *Bájky Bidpajovy* (1846, 1850); také zde rozpoznali současníci zahalené útoky proti absolutismu. Obě díla musel Klácel vydat pod cizími jmény.

Veškerou jeho mnohostrannou činnost sjednocovaly výchovné a společensky nápravné snahy; pramenily z jeho filozofie, ovlivněné Hegelovou dialektikou a naukou o vývoji člověka a světa. Odtud čerpal Klácel víru v dějinný pokrok a v sílu lidského ducha. Velký důraz kladl na etiku a napsal o ní pojednání s názvem *Dobrověda*. Přesvědčení o možnosti uskutečnit lepší svět spojeným úsilím lidí vzdělaných, ušlechtilých a humanisticky smýšlejících chtěl uvést do praxe založením Českomoravského bratrstva (1850); na jeho veřejnou výzvu se do Bratrstva přihlásilo všeho všudy několik přátel, mezi nimi i B. Němcová. Obdobným utopickým pokusem o zřízení ideální obce byla později v Americe jeho Jednota svobodomyšlných.

Před r. 1848 se jeho stati týkaly národního kulturního života (divadlo, literatura, úvahy o národní osobitosti a světovosti, o slovanství apod.). Po revoluci se Klácel novinář zaměřil více na problémy politické a sociální. Jeho *Listy přítele k přítelkyni o původu socialismu a komunismu*, podnícené dotazy B. Němcové a otiskované roku 1849 v Moravských novinách, jsou našim prvním soustavným výkladem teorií o dokonalém společenském řádu od Platóna po utopický socialismus; autor v nich uplatnil i vlastní bystré postřehy o domácí společenské skutečnosti. *Slovník pro čtenáře novin*, tamtéž publikovaný, vysvětloval v duchu pokrokového liberalismu základní pojmy politické i filozofické. Univerzálnost Klácelových zájmů a snaha spojit všechno poznání v jednotný systém vedly později ke vzniku pozoruhodného německy psaného naučného díla *Encyklopedické vzpomínky* (1868). Své představy o zlepšení lidského údělu na světě rozvíjel Klácel i v Americe, psal o nich ve svých tamějších časopisech i v řadě popularizujících filozofických, naučných a lidovýchovných spisů.

Antonín Klášterský

/ 1866 - 1938 /

Básník a překladatel, na přelomu 80. a 90. let spolutvůrce tzv. žánru, jednoho ze způsobů, jímž se česká poezie vymaňovala z bezprostřední závislosti na tvorbě J. Vrchlického.